

Historia chemii w opolskiej uczelni

Krystyna CZAJA – Wydział Chemii, Uniwersytet Opolski, Opole

Prosimy cytować jako: CHEMIK 2014, 68, 4, 258–267

Sześćdziesiąt lat temu, w 1954 roku, przeniesiono do Opola, utworzoną cztery lata wcześniej we Wrocławiu, Państwową Wyższą Szkołę Pedagogiczną, przez co Opole, dziś siedziba sześciu wyższych uczelni, uzyskało rangę miasta akademickiego. Już wtedy, w ramach Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Opolu, której siedzibą były pomieszczenia przy ul. Luboszyckiej, obok Wydziału Filologiczno-Historycznego, funkcjonował Wydział Matematyczno-Fizyczny, kształcące tak potrzebnych wówczas nauczycieli. W skład tego ostatniego wydziału wchodziły wtedy dwie katedry: Katedra Matematyki i Katedra Fizyki prowadzące kierunki kształcenia odpowiednio: matematykę i fizykę.

Geneza i początki Instytutu Chemii

Od 1 października 1958 r., w ramach Katedry Fizyki, powołano Zakład Chemii. Równocześnie trwała budowa gmachu dla opolskiej WSP przy ulicy Oleskiej. Po jej ukończeniu przeniosły się tam jednostki organizacyjne Wydziału Matematyki i Fizyki, poza Zakładem Chemii, który pozostał w starym miejscu przy ul. Luboszyckiej. W tym czasie, mgr Władysław Baran, ówczesny kierownik Zakładu Chemii, wraz z Dziekanem doc. dr. hab. Bogdanem Sujakiem, rozpoczęli starania o uruchomienie nowego kierunku kształcenia na Wydziale, co doprowadziło do **pierwszej rekrutacji na kierunek chemia w Opolu w roku akademickim 1964/1965, a więc 50 lat temu**. Dla sprawnej organizacji procesu dydaktycznego powołano wówczas trzy katedry: Chemii Nieorganicznej, Chemii Organicznej i Chemii Fizycznej. Pierwszą z nich, wówczas najliczniejszą, od początku kierował doc. dr. Jan Biernat. Drugą początkowo dr inż. Wacław Rzeszotarski, a następnie dr inż. Barbara Rzeszotarska, którzy przybyli z Gdańska i rozpoczęli organizację laboratoriów chemicznych oraz budowanie zespołu chemii organicznej. Obowiązki kierownika trzeciej Katedry, Chemii Fizycznej, w roku 1965, powierzono dr. Franciszkowi Ewertowskiemu, który przy współpracy pracowników Katedry Fizyki, organizował laboratorium chemii fizycznej już w gmachu przy ul. Oleskiej 48. W roku 1967, podejmując pracę w Opolu, kierownictwo tej Katedry przejął doc. dr. hab. Jan Paściak. Pod jego kierunkiem, na parterze głównego gmachu przy ul. Oleskiej powstała specjalistyczna pracownia poligrafii – dla potrzeb dydaktyki oraz realizacji badań naukowych. Wymienione trzy katedry, przy zmieniającym się i rozszerzającym składzie osobowym, prowadziły kierunek chemii, organizowały laboratoria w dwóch budynkach, przy ul. Luboszyckiej i Oleskiej, oraz rozpoczęły działalność badawczą. W roku 1969 kierunek chemii ukończyli pierwsi absolwenci. W tym też czasie nazwę Wydziału poszerzono o trzeci człon tworząc funkcjonujący pod tą nazwą przez niespełna 40 lat – Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii.

W roku 1971, w wyniku połączenia dotychczasowych katedr, utworzono – jako pierwszy na Wydziale – **Instytut Chemii**. Na stanowisko dyrektora Instytutu powołano doc. dr. hab. inż. Jana Pielichowskiego, który dwa lata wcześniej podjął pracę w uczelni opolskiej. W pierwszym roku istnienia Instytutu, w skład zespołu wchodziło wraz z dyrektorem czterech docentów, trzech doktorów, 25 osób z tytułem magistra oraz 12 techników.

Doc. B. Rzeszotarska

W roku 1972 kierownictwo Instytutu obejmuje doc. dr. hab. Barbara Rzeszotarska, która sprawowała tę funkcję nieprzerwanie do roku 1988. Na początku skoncentrowała ona swoje działania na budowaniu stabilnej kadry kierowanej jednostki oraz zabiegach zmierzających do powstania siedziby Instytutu Chemii. I tak, w roku 1973 pracę w Instytucie podejmują (początkowo na 1/2 etatu, a w przyszłości na pełnym etacie) docenci z pobliskiego Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej „Błachownia” w Kędzierzynie-Koźlu: Maria

Nowakowska, Lech Nowakowski i Jerzy Wasilewski, a rozrastający się liczebnie Instytut dzieli się w roku 1974 na cztery Zakłady (w nawiasach podano osoby kierujące tymi jednostkami organizacyjnymi): Zakład Chemii Organicznej (doc. dr. hab. inż. Barbara Rzeszotarska), Zakład Technologii Chemicznej (doc. dr. hab. inż. Maria Nowakowska), Zakład Dydaktyki Chemii (dr Maria Paściak) oraz Zakład Chemii Analitycznej i Fizycznej (doc. dr. Franciszek Ewertowski). Ten ostatni Zakład, w kolejnym roku, dzieli się na trzy jednostki: Zakład Chemii Analitycznej (dr Roman Pokorski), Zakład Chemii Fizycznej (doc. dr. hab. Jan Paściak) i Zakład Fizyki Chemicznej (doc. Franciszek Ewertowski). W tym stanie ustabilizowała się struktura Instytutu, która prawie bez zmian przetrwała przez kolejne lata.

Dbałość o rozwój i integrację kierunków badań naukowych prowadzonych przez pracowników pozyskiwanych z innych ośrodków naukowych i własnych wychowanków skutkowałą rosnącym dorobkiem naukowym instytutu i awansami naukowymi wielu pracowników. Już w latach 1972–1975 pięciu młodych pracowników Instytutu uzyskało stopień naukowy doktora. Czterech z nich: Piotr Kondziela, Janusz Kozioł, Roman Pokorski i Stanisław Żarnowski zrealizowało swoje prace awansowe pod kierunkiem promotorów z innych uczelni. Pierwszym asystentem, który doktoryzował się pod kierunkiem samodzielnego pracownika Instytutu Chemii – doc. dr. hab. inż. Barbary Rzeszotarskiej, był Stanisław Wiejak. W kolejnych latach pierwszej dziesięcioletki funkcjonowania Instytutu Chemii jeszcze dziewięcioro pracowników uzyskało stopień naukowy doktora. W tym też czasie, Rada Państwa nadała tytuł profesora nadzwyczajnego doc. dr. inż. Barbarze Rzeszotarskiej (1978) a dr. Franciszek Ewertowski uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego (1980).

Promocja doktorska Stanisława Wiejaka, z lewej promotor doc. dr. hab. inż. Barbara Rzeszotarska

Autor do korespondencji:

Prof. dr. hab. inż. Krystyna CZAJA, e-mail: krystyna.czaja@uni.opole.pl

Milowe kroki rozwoju opolskiej chemii w trudnych latach 70. i 80. XX w.

Z inspiracji doc. dr hab. inż. Barbary Rzeszotarskiej – dyrektora Instytutu Chemii, stosunkowo młoda wówczas kadra, w roku 1975, podjęła się realizacji dużego, wspólnego zadania, jakim była **organizacja Ogólnopolskiego Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Chemicznego (PTCh)** przez oddział opolski PTCh wraz z kędzierzyńskim Oddziałem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego. Kolejny Zjazd tego gremium Instytut Chemii wraz z opolskim Oddziałem PTCh zorganizował w 1986 r. (prof. dr hab. inż. Witold Waclawek był przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego), a w 2008 r. nowoutworzony Wydział Chemii, jako element inauguracji swojej działalności, gościł w Opolu kolejny Ogólnopolski Zjazd PTCh (główny organizator – prof. dr hab. inż. Piotr P. Wieczorek)

Mimo rozwoju osobowego, rosnących zadań dydaktycznych oraz podejmowania zadań badawczych, do roku 1978, Instytut Chemii nie posiadał swojej siedziby. Pracownicy rozproszeni byli w trzech różnych budynkach: przy ul. Luboszyckiej, w kilku pomieszczeniach na parterze budynku głównego przy ul. Oleskiej oraz w przylegającym doń budynku dawnego Liceum Ogólnokształcącego. Kierownictwo Instytutu nie było jednak bierne wobec tej trudnej sytuacji; dzięki inspi-

racji, osobistym zabiegom a nawet desperacji ówczesnej dyrektor ICh – doc. Barbary Rzeszotarskiej, **w 1978 r. oddano do eksploatacji nowy siedmiokondygnacyjny budynek Instytutu Chemii**, z laboratoriami dydaktycznymi i badawczymi, stanowiący jego główną siedzibę po dzień dzisiejszy.

Wybudowanie siedziby Instytutu Chemii zaowocowało wyraźną poprawą warunków prowadzenia badań i zajęć dydaktycznych w nowych pracowniach naukowych i studenckich. Pracownicy Instytutu organizowali wtedy i realizowali zajęcia dydaktyczne, na prowadzonym przez Instytut kierunku chemia, głównie dla studentów studiujących w trybie stacjonarnym, lecz także, przez 10 lat (1974–1984), kształcono czynnych zawodowo nauczycieli w trybie studiów zaocznych. W okresie od wypromowania pierwszych magistrów w roku 1969 do 1984 r. tytuł magistra chemii w opolskiej uczelni uzyskało w sumie 825 osób, w tym 512 w trybie stacjonarnym i 313 – zaocznym.

W roku 1983, starania prof. B. Rzeszotarskiej doprowadziły do uruchomienia nowej, pionierskiej specjalności na kierunku chemia, będącej odpowiedzią na ówczesne potrzeby regionu, i nazwanej **Agrobiochemia (ABC)**, jako symbiozę trzech dyscyplin: chemii, biologii i nauk rolniczych. Specjalność ta, szczególnie w pierwszych latach funkcjonowania, cieszyła się dużym powodzeniem wśród kandydatów na studia. Pierwsi absolwenci chemii o specjalności ABC opuścili mury uczelni w 1988 r. a ich liczba do 1999 r. osiągnęła blisko 300 osób. Jacek Lipok – absolwent pierwszego rocznika ABC, zatrudniony po studiach w Instytucie Chemii, jest już dziś doktorem habilitowanym; podobnie Hubert Wojtaszek – absolwent drugiego rocznika, później pierwszy dziekan Wydziału Chemii UO.

W związku z rozszerzeniem oferty kształcenia oraz zakresu prac badawczych o problemy z pogranicza chemii i biologii, w roku 1984, przekazano Instytutowi stary, trzykondygnacyjny budynek przy ulicy Wandy, gdzie swoją siedzibę miał, utworzony w tym czasie Zakład Chemii Ekologicznej. Uruchomienie specjalności ABC do-

prowadziło do rozwoju badań na pograniczu biologii i chemii, przy wzmocnieniu kadrowym Instytutu Chemii przez specjalistów nauk przyrodniczych i ich awanse naukowe. Zaowocowało to utworzeniem na bazie tej kadry, w 1990 r. samodzielnego Instytutu Ochrony i Kształtowania Środowiska, przekształconego, w 1995 r., w Instytut Biologii i Ochrony Środowiska, który w 1999 r. stał się istotną podstawą utworzenia odrębnego Wydziału Przyrodniczo-Technicznego Uniwersytetu Opolskiego.

Przez szereg lat (1976–1988) władze Instytutu Chemii w swych działaniach wspierane były przez Radę Instytutu, w której skład, poza przedstawicielami Instytutu Chemii, wchodził profesorowie z innych ośrodków naukowych, a przewodniczył jej prof. dr hab. Ignacy Siemion z Uniwersytetu Wrocławskiego.

Poprawa warunków lokalowych, mimo trudnego czasu lat 80. ub. w., skutkowałą intensyfikacją prowadzonych badań naukowych i owocowała awansami naukowymi pracowników. Tytuł profesora zwyczajnego otrzymali: Jan Paściak (1983) i Barbara Rzeszotarska (1988) a tytuły profesora nadzwyczajnego: Maria Nowakowska (1984) i Witold Waclawek (1985), który podjął dwa lata wcześniej pracę w opolskiej WSP. Dr inż. Janusz Kyzioł, jako pierwszy przedstawiciel młodszej generacji pracowników, uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego w 1987 roku.

Doc. J. Paściak i doc. B. Rzeszotarska podczas wykładu

Rozwój naukowy pracowników Instytutu Chemii umożliwił starania Dyrekcji o przyznanie Wydziałowi Matematyki, Fizyki i Chemii uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk chemicznych, co doprowadziło do nobilitującego Instytut Chemii przyznania, decyzją ówczesnej Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, wiosną 1989 r., **uprawnień doktoryzowania w dziedzinie nauk chemicznych i dyscyplinie**, początkowo chemia organiczna, a potem chemia.

Dalszy etap rozwoju w nowych warunkach organizacyjno-prawnych

W tym czasie (od 1988 r.) rozpoczął się kolejny etap rozwoju Instytutu pod kierownictwem prof. Marii Nowakowskiej. Przy-

Doc. M. Nowakowska

padł on na przełom lat 80/90 XX w. i następującej potem dekady wprowadzania nowych uwarunkowań prawnych dla szkolnictwa wyższego, utworzenia Komitetu Badań Naukowych zajmującego się oceną jednostek naukowych i projektów badawczych, a w konsekwencji podziałem środków finansowych na badania i zakup aparatury, zaś w opolskiej Uczelni ponadto czas istotnych zmian organizacyjnych. Ówczesna dyrektor Instytutu Che-

mii, prof. Maria Nowakowska była inspiratorką i jednym z głównych realizatorów działań, które w 1994 r. doprowadziły do **powołania Uniwersytetu Opolskiego (UO)**. To, z pozoru pozainstytutowe działanie, dało nowy impuls do rozwoju Uczelni, w tym także jego jednostek organizacyjnych. Rozwój badań naukowych, pozyskiwanie środków na aparaturę naukową i realizację badań doprowadziło do poszerzenia bazy materialnej Instytutu, w tym w szczególności utworzenie, praktycznie od podstaw, obecnie bardzo dobrze wyposażonych pracowni krystalografii, oraz pracowni analizy termicznej a także zakupu szeregu innych specjalistycznych aparatów badawczych. Ponadto, już prawie na początku lat 90. XX w., w Instytucie Chemii wprowadzono **parametryczną ocenę poziomu badań naukowych pracowników**, co owocowało rosnącą ich efektywnością oraz kolejnymi awansami naukowymi.

Latem 1997, Opole dotknęła niespotykana od lat powódź, w wyniku której Instytut Chemii poniósł dotkliwą stratę. Budynek przy ul. Wandy, siedziba Zakładu Chemii Ekologicznej oraz miejsce prowadzenia zajęć dla studentów specjalności ABC, w rezultacie zalania uległ zniszczeniu i nie nadawał się do dalszej eksploatacji. Po przejściowym trudnym okresie, wynikającym z konieczności przeniesienia do głównego budynku Instytutu zajęć dydaktycznych na specjalności ABC oraz uratowanego sprzętu naukowego dla kontynuacji prac badawczych, w 1999 r. **uruchomiono nowe i dobrze wyposażone pomieszczenia Zakładu Chemii Ekologicznej** oraz pracownie dla prowadzenia studenckich zajęć laboratoryjnych i prac badawczych na pograniczu chemii i biologii. Realizacja tego zamierzenia była możliwa dzięki przekazaniu Instytutowi przez władze Uczelni pomieszczeń po likwidowanej stołówce wraz z zapleczem w przyziemiu Domu Studenckiego „Mrowisko” oraz popowodziowym środkiem finansowym ówczesnego Ministerstwa Edukacji Narodowej i KBN.

Od czasu uzyskania uprawnień doktoryzowania (1989) do połowy lat 90. ub.w. były one dość skromnie konsumowane, ale wyraźnie zintensyfikowane w ostatnich latach XX w. jako awanse doktorskie, głównie własnej kadry a także osób spoza opolskiej uczelni. Pierwszą asystentką ICh, która w 1994 r. obroniła pracę doktorską na macierzystym Wydziale była Barbara Dawidowska (promotor dr hab. inż. Krystyna Czaja). W drugiej połowie lat 90. ub.w. kolejnych dziesięciu asystentów sfinalizowało swoje prace doktorskie, głównie pod kierunkiem samodzielnych pracowników naukowych Instytutu. W ostatnim 10-leciu minionego wieku dziesięciu pracowników ICh uzyskało stopień doktora habilitowanego (1990 r. – Bronisław Polcik i Aleksander Szejnberg, 1993 – Krystyna Czaja, 1995 – Jacek Hetper i Jerzy Lis, 1996 – Jacek Zaleski, 1997 – Krzysztof Szczegot i Ryszard Gmoch oraz w 1999 – Krzysztof Maruszewski), a dwie – otrzymały tytuł naukowy profesora: Adam Latała (1995) i Jacek Hetper (2000).

Mimo znacznego zmniejszenia stanu kadrowego Instytutu Chemii w roku 1995, w wyniku utworzenia ze znacznej części jego pracowników, specjalistów w zakresie nauk przyrodniczych, Instytutu Biologii i Ochrony Środowiska, który później stał się trzonem utworzonego Wydziału Przyrodniczo-Technicznego UO, intensyfikacja awansów w latach 90. ub.w. pozostałej kadry chemików doprowadziła do sytuacji, iż na przełomie XX i XXI wieku Instytut Chemii był bliski spełnienia wymagań kadrowych dla uzyskania uprawnień habilitowania.

Rozwój kształcenia, badań i infrastruktury Instytutu Chemii w ostatnim dziesięcioleciu jego funkcjonowania

W roku 1999, w związku z przejściem prof. M. Nowakowskiej na emeryturę, władze Uniwersytetu powierzyły funkcję dyrektora Instytutu, dr hab. inż. Krystynie Czaj, która pełniła ją przez dwie kadencje do 2005 r., kiedy została wybrana do pełnienia funkcji prorektora Uniwersytetu Opolskiego ds. nauki i polityki finansowej (2005–2008) a następnie rektora UO (2008–2012). W pracy

tej wspierali ją zastępcy: dr hab. Krzysztof Szczegot (ds. kształcenia i studentów) oraz dr hab. inż. Piotr P. Wieczorek (ds. ogólnych). Ten ostatni przejął kierownictwo Instytutu Chemii w roku 2005 pełniąc je do 2008 r., (wraz z zastępcami dr. hab. Krzysztofem Kurzakiem i dr. hab. Hubertem Wojtaskiem), aż do wydzielenia Instytutu Chemii z Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii oraz utworzenia na jego bazie samodzielnego Wydziału Chemii (sam został w tym czasie wybrany na funkcję prorektora ds. nauki i współpracy z zagranicą, którą pełnił w kadencji 2008–2012).

Dr hab. inż. K. Czaja

W obecnym wieku kolejne władze Instytutu Chemii postawiły na dalszy rozwój kierowanej jednostki w sferach dydaktycznej i badawczej oraz poprawy i poszerzenia bazy materialnej. Z najważniejszych osiągnięć w zakresie kształcenia w tych ostatnich latach funkcjonowania jednostki jako Instytut Chemii można wymienić uruchomienie na kierunku chemia, w roku 2001, obok funkcjonujących specjalności „Chemia podstawowa i stosowana” oraz „Agrobiocemia”, trzeciej specjalności: „Chemia środowiska” (później przekształconej w „Chemię biologiczną”) a w następnych latach specjalności: „Chemię kosmetyczną” i „Nowoczesne materiały polimerowe”. Wiele uwagi poświęcano działaniom związanym z podniesieniem poziomu kształcenia, rozwijaniu wymiany studentów z innymi uczelniami, zarówno krajowymi jak i zagranicznymi, w ramach programów MOST i Sokrates/Erasmus (Uniwersytety w Lund, Wiedniu, Poczdamie, Parmie, Gironie i Dijon). W Instytucie Chemii kształcili się i realizowali staże naukowe studenci i doktoranci uczelni z Ukrainy, Rosji, Białorusi oraz Hiszpanii. Wszystkie te działania przyczyniły się do wysokiej oceny poziomu kształcenia chemicznego w Uniwersytecie Opolskim, czego efektem było przyznanie Wydziałowi Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Opolskiego, w 2002 roku, certyfikatu wysokiej jakości kształcenia na kierunku chemia przez Uniwersytecką Komisję Akredytacyjną, a w roku 2003, przez Państwową Komisję Akredytacyjną, w każdym przypadku na okres pięciu lat. Kolejną **akredytację kierunku chemii** z wynikiem pozytywnym dokonała Państwowa Komisja Akredytacyjna w roku 2008. O poziomie kształcenia chemicznego w Opolu świadczą również fakty przyznania przez Polskie Towarzystwo Chemiczne w 2002 r. – nagrody, a w 2003 r. – wyróżnienia, za najlepsze prace

Dr hab. inż. Piotr P. Wieczorek

magisterskie absolwentom opolskiej chemii. Wykształceni w Opolu magistrowie chemii skutecznie aplikowali na studia doktoranckie, zarówno w kraju (Politechnika Wrocławska i Politechnika Śląska w Gliwicach, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN, Instytut Chemii Organicznej PAN), jak i za granicą (Uniwersytety we Wiedniu, Poczdamie i Bayreuth). Od tego czasu wzrosło też zainteresowanie młodych pracowników Instytutu rozszerzaniem zainteresowań i doświadczenia naukowego w ramach długo- i krótkoterminowych staży w ośrodkach naukowych USA, Kanady, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec i Chin.

Rozwinięto współpracę badawczą z laboratoriami w kraju i za granicą. W tym okresie w Instytucie zrealizowano dwie prace we współpracy europejskiej, sfinansowane w ramach V Programu Ramowego

(kierownicy odpowiednio prof. Witold Waclawek i dr hab. Piotr P. Wieczorek), rosła liczba wykonywanych grantów badawczych różnych typów, finansowanych ze środków Komitetu Badań Naukowych a także rozwijana była współpraca z różnymi jednostkami pozauczelnianymi, w tym także gospodarczymi.

W nowym wieku stopniowo i wyraźnie zmniejszała się liczba asystentów zatrudnionych w Instytucie Chemii ze względu na awanse osób z tej grupy po doktoracie a także ograniczoną możliwość zatrudniania nowych pracowników. Dbając jednak o rozwój młodej kadry naukowej, w 2002 r., ówczesny Instytut Chemii nawiązał współpracę i wszedł w struktury Europejskiego Studium Doktoranckiego pn. *Advanced Polymer Materials* (jednostki uczestniczące: Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN w Zabrze, Wydział Chemii Politechniki Śląskiej, Instytut Chemii Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytet Techniczny i Instytut Badań Polimerów w Dreźnie oraz Instytut Karola, Instytut Technologii Chemicznej i Instytut Chemii Makromolekularnej w Pradze). W ramach tego studium trzy osoby zrealizowały prace doktorskie, pod kierunkiem inicjatorów tego przedsięwzięcia dr hab. Andrzeja Dworaka oraz prof. Krystyny Czai. Ze względu jednak na ograniczony tematycznie charakter tego studium do chemii materiałów polimerowych, w roku akademickim 2003/2004, doprowadzono do utworzenia **Regionalnych Studiów Doktoranckich Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej i Wydziału Chemii Uniwersytetu Opolskiego** (inicjatorzy: dr hab. inż. P. P. Wieczorek, prof. K. Czaja, prof. P. Kafarski). Od tego czasu co roku rosła liczba doktorantów realizujących swoje prace doktorskie w opolskiej uczelni pod kierunkiem samodzielnych pracowników Instytutu Chemii.

W marcu 2004 r., w ramach obchodów 10-lecia Uniwersytetu Opolskiego, w auli uniwersyteckiej, odbyło się **uroczyste seminarium z okazji 40-lecia opolskiej chemii**. Wśród zaproszonych gości byli znakomici profesorowie, a mianowicie prof. dr hab. Przemysław Mastalerz (Politechnika Wrocławska), prof. dr hab. Józef J. Ziółkowski (Uniwersytet Wrocłowski), prof. dr hab. inż. Zbigniew Florjańczyk (Politechnika Warszawska) oraz prof. dr hab. Mieczysław Mąkosza (Członek Rzeczywisty PAN, Dyrektor Instytutu Chemii Organicznej PAN w Warszawie), którzy przedstawili społeczności akademickiej niezwykle interesujące wykłady. Wśród zaproszonych był także prof. dr hab. Ignacy Siemion z Uniwersytetu Wrocławskiego, który w latach 1976 do 1988 przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu. Seminarium to było także okazją do spotkania czterech dotychczasowych dyrektorów Instytutu Chemii.

Kolejni dyrektorzy Instytutu Chemii (od lewej): prof. J. Pielichowski, prof. B. Rzeszotarska, prof. M. Nowakowska i prof. K. Czaja

Jak już wcześniej wspomniano, pod koniec minionego wieku stan kadrowy Instytutu osiągnął poziom bliski wymaganiam stawianym jednostkom naukowym aplikującym o uzyskanie uprawnień habilitowania. Jednak od 1999 r., corocznie odchodzili na emeryturę

kolejni zasłużeni, profesorowie a mianowicie prof. Maria Nowakowska, prof. Jerzy Wasilewski, prof. Barbara Rzeszotarska, prof. Jacek Hetper i prof. Witold Waclawek. Dodatkowo, w drugiej połowie ubiegłego dziesięciolecia, dwóch samodzielnych pracowników naukowych młodszego pokolenia (prof. Jacek Zaleski i dr hab. Janusz Kyzioł) przegrało z ciężką chorobą i odeszło na zawsze. Wynikała z tego konieczność odtworzenia stanu liczbowego samodzielnej kadry Instytutu Chemii niezbędnego do aplikacji o uprawnienie habilitowania. Należy tu podkreślić, że Instytut Chemii postawił wtedy głównie na rozwój własnej kadry przy znacznie ograniczonym pozyskiwaniu osób z innych instytucji naukowych (w tym czasie kadre ICh wzmocnili pracujący tu do dziś dr hab. Krzysztof Kurzak od 2005 r., prof. dr hab. Volodymyr Oliynyk od 2006 r. oraz prof. dr hab. Barbara Kurzak od 2007 r.). Taka polityka kadrowa władz Instytutu i inspirujące działania w zakresie rozwoju naukowego pracowników skutkowały kolejnymi awansami habilitacyjnymi i uzyskiwanymi tytułami profesora nauk chemicznych. W minionej dziesięciolecie czterech doktorów Instytutu Chemii uzyskało stopień doktora habilitowanego (Piotr P. Wieczorek – 2002, Hubert Wojtasek – 2003, Marek Wasielewski oraz Zdzisław Daszkiewicz – 2006), a pięciu pracownikom nadano tytuł profesora (Jacek Hetper – 2000, Krystyna Czaja i Jacek Zaleski – 2002, Andrzej Dworak – 2007 i Piotr P. Wieczorek – 2008).

Utworzenie Wydziału Chemii i dalszy rozwój

Ambicją ostatniej dyrekcji Instytutu Chemii, w szczególności dyrektora prof. Piotra P. Wieczorka, było doprowadzenie do utworzenia Wydziału Chemii w wyniku wydzielenia Instytutu z Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Wniosek w tej sprawie skierowany do władz uczelni uzyskał akceptację senatu UO, co dało początek funkcjonowaniu Wydziału Chemii (WCh) jako samodzielnej jednostki organizacyjnej Uniwersytetu Opolskiego od października 2008 r. Pierwszym dziekanem Wydziału Chemii w kadencji 2008 do 2012 był dr hab. Hubert Wojtasek (prodziekani dr hab. Zdzisław Daszkiewicz, prof. UO i dr Józef Hurek), a od 2012 roku na kolejną kadencję na funkcję dziekana wybrano prof. Piotra P. Wieczorka (prodziekani dr hab. Małgorzata Broda, prof. UO i dr hab. Krzysztof Szczegot, prof. UO).

Dr hab. Hubert Wojtasek, prof. UO Dziekan WCh w kadencji 2008-2012

Prof. dr hab. inż. Piotr P. Wieczorek Dziekan WCh w kadencji 2012-2016

Budynek Instytutu Chemii po 30. latach intensywnego użytkowania był w znacznym stopniu zdekapitalizowany i nie spełniał obowiązujących wymagań bezpieczeństwa pracy. Z inicjatywy ówczesnej JM Rektora UO, prof. Krystyny Czai, oraz dzięki pozyskaniu w trybie konkursowym środków strukturalnych Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego (RPO WO) wspartych finansami z budżetu państwa, w latach 2009–2011, **budynek ten został poddany kapitalnemu remontowi i gruntownej modernizacji**. Obiekt uzyskał ponadto nowe wyposażenie oraz został wzbogacony w sprzęt i nowoczesną aparaturę badawczą także w ramach kolejnych, skutecznie zaaplikowanych projektów do RPO WO oraz środków z Funduszu Nauki

i Technologii Polskiej oraz budżetu państwa. W sumie wartość inwestycji budowlanej i zakupów aparaturowych w ostatnich kilku latach wyniosła blisko 24,5 mln zł.

Aktualna struktura organizacyjna Wydziału Chemii obejmuje cztery katedry i cztery zakłady (w nawiasach podano kierowników tych jednostek) a mianowicie: Katedra Chemii Analitycznej i Ekologicznej (prof. dr hab. inż. Piotr P. Wieczorek), Katedra Technologii Chemicznej i Chemii Polimerów (prof. dr hab. inż. Krystyna Czaja), Katedra Chemii Nieorganicznej (prof. dr hab. Barbara Kurzak), Katedra Krystalografii (dr hab. Krzysztof Ejsmont), Zakład Chemii Organicznej (dr hab. Zdzisław Daszkiewicz, prof. UO), Zakład Chemii Ogólnej (dr hab. Rudolf Słota), Zakład Chemii Fizycznej i Modelowania Molekularnego (dr hab. Małgorzata Broda, prof. UO) oraz Zakład Biochemii (dr hab. Hubert Wojtaszek, prof. UO).

Tematyka badawcza chemików opolskich obejmuje zakres od chemii teoretycznej do zagadnień technologii chemicznej, z koncentracją prac na szeroko rozumianej chemii organicznej, w tym chemii polimerów oraz chemii ekologicznej. Prowadzone są zarówno prace teoretyczne i podstawowe, jak i badania o charakterze aplikacyjnym.

Collegium Chemicum po remoncie

Wydział Chemii realizuje – w skali całej opolskiej uczelni – najwięcej grantów naukowych; są to zarówno projekty Narodowego Centrum Nauki, jak i Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz finansowane z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Pracownicy Wydziału Chemii aktywnie współpracują też z otoczeniem gospodarczym. Wydział Chemii UO był jednym z inicjatorów utworzenia klastra chemii specjalistycznej CHEM-STER, którego jest członkiem obok Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej „Błachownia” w Kędzierzynie-Koźlu i kilkunastu zakładów przemysłowych.

Wieloletnie działania w zakresie rozwoju kadry skutecznie zaowocowały kolejnymi ważnymi awansami naukowymi. Tylko w latach 2010–2013 siedmiu adiunktów Wydziału Chemicznego uzyskało stopień doktora habilitowanego (Małgorzata Broda – 2010, Marzena Białek i Jacek Lipok – 2011, Teobald Kupka i Rudolf Słota – 2012 oraz Krzysztof Ejsmont i Maciej Bujak – 2013), a kolejni doktorzy są bliscy złożenia awansowych dokumentów aplikacyjnych.

W bilansie 50. lat opolskiej chemii, rok miniony – 2013 – był jednym z najlepszych. We wrześniu ogłoszono wyniki kolejnej kategoryzacji jednostek naukowych oceniając ich efektywność naukową w ostatnich czterech latach, a **Wydział Chemii UO** po raz pierwszy **uzyskał kategorię A**. Należy podkreślić, że osiągnięcie to zostało dokonane w sytuacji, kiedy przez dwa z ocenianych lat, jednostka funkcjonowała poza swoją siedzibą, w laboratoriach i pomieszczeniach użyczonych na ten czas przez inne jednostki UO, Politechnikę Opolską a nawet Instytut Ciężkiej Syntezy Organicznej w Kędzierzynie-Koźlu.

Jak już wcześniej wspomniano, w kwietniu 1989 r., ówczesny Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii uzyskał uprawnienia do nada-

wania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk chemicznych. Dwadzieścia lat później, w wyniku wydzielenia Instytutu Chemii i przekształcenia w Wydział Chemii, jako samodzielnej jednostkę organizacyjną uczelni, po ponownej, pełnej procedurze kwalifikacyjnej temu nowemu Wydziałowi znowu przyznano uprawnienia w wymienionym zakresie.

Od lat ambicją społeczności opolskich chemików było uzyskanie uprawnień habilitowania, co – niezależnie od możliwości przeprowadzania procedur habilitacyjnych – pozwoliłoby Wydziałowi na uruchomienie samodzielnych studiów doktoranckich, bowiem – jak już wspomniano – od dziesięciu lat doktoranci opolskiej chemii są uczestnikami Środowiskowych Studiów Doktoranckich Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej i Wydziału Chemii UO. Złożony w lipcu 2013r. wniosek Wydziału Chemii UO, został pozytywnie rozpatrzony przez Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów Naukowych, a w efekcie w listopadzie 2013 r., Centralna Komisja przyznała opolskiej jednostce **uprawnienia habilitowania**.

Podsumowanie

Rok 2014 jest dla pierwszej uczelni akademickiej na ziemi opolskiej szczególnie obfity w jubileusze. W tym roku mija bowiem 60 lat od rozpoczęcia jej funkcjonowania w Opolu, z tego 20 lat jako Uniwersytet Opolski. Z kolei opolska chemia świętować będzie swoje 50-lecie, licząc od uruchomienia kierunku chemii w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Minionych 50 lat opolscy chemicy nie zaprzepaścili. W tym czasie utworzono Instytut Chemii rozwijający się intensywnie przez 37 lat, który stał się prekursorem dzisiejszego Wydziału Chemii. Wybudowano i/lub zmodernizowano, siedziby jednostek skupiających opolskich chemików oraz wyposażono je w nowoczesny sprzęt i aparaturę badawczą. Modernizowano tok kształcenia i rozwijano tematykę badawczą. Rozwijano współpracę z jednostkami naukowymi w kraju i za granicą, a także z jednostkami gospodarczymi. Opolscy chemicy wyróżniają się też w uczelni aktywnością w pozyskiwaniu środków na badania i rozwój infrastruktury badawczej w ramach skutecznie zaaplikowanych grantów i projektów różnych typów.

Skuteczne działania w zakresie rozwoju kadry i infrastruktury, początkowo Instytutu a potem Wydziału Chemii, zaowocowały istotnymi osiągnięciami, a rok 2013 okazał się szczególnie pomyślny: Wydział Chemii został zaliczony do jednostek kategorii A pod względem efektywności naukowej oraz uzyskał uprawnienia habilitowania co umożliwi uruchomienie samodzielnie pełnego trójstopniowego cyklu kształcenia, aż do doktoratu, w roku „złotego jubileuszu” opolskiej chemii.

Przy opracowywaniu powyższego materiału autorka korzystała z nieopublikowanej pracy:

M. Nowakowska, A. Maj, K. Bosowska: *Instytut Chemii po 35 latach kształcenia chemików w pierwszej uczelni opolskiej*. Opole, grudzień 2000. Zdjęcia udostępnione ze zbiorów kolejnych dyrektorów Instytutu Chemii.

